

Anna Zygierewicz*

Polityka innowacyjna Unii Europejskiej

Innovation policy of the European Union: "Research and innovation help deliver jobs, prosperity and quality of life. Although the EU is the global leader in many technologies, it faces increasing challenges from traditional competitors and emerging economies alike. Joint programming pools research efforts and can thus deliver results that the EU countries cannot achieve in isolation."¹ Taking into consideration these assumptions and the role of the research in the knowledge-based economy, the European Union created its own innovative policy and instruments for its implementation. The importance of this policy for the European Union was expressed in the new EU strategy Europa 2020, as the innovative policy has been chosen as one of its five flagships.

* Dr nauk ekonomicznych, specjalista ds. społecznych w Biurze Analiz Sejmowych Kancelarii Sejmu; e-mail: anna.zygierewicz@sejm.gov.pl.

Wstęp

Badania naukowe i innowacje przyczyniają się do wzrostu zatrudnienia, podniesienia poziomu dobrobytu i poprawy jakości życia. Choć UE przoduje w wielu dziedzinach technologii, musi też zmagać się z coraz większymi wyzwaniami, tak ze strony tradycyjnych konkurentów, jak i szybko rozwijających się gospodarek. Dzięki wspólnym programom, jednoczącym wysiłki poszczególnych państw w zakresie badań, można osiągnąć wyniki, jakich nie mogłyby one uzyskać, działając na własną rękę². Biorąc pod uwagę te założe-

¹ http://europa.eu/pol/rd/index_en.htm [dostęp 20.07.2009]

² http://europa.eu/pol/rd/index_pl.htm [dostęp: 20 lipca 2010 r.].

nia, a szczególnie rolę badań naukowych, Unia Europejska kształtuje swoją politykę innowacyjną oraz narzędzia jej realizacji.

Polityka innowacyjna Unii Europejskiej powiązana jest z innymi politykami UE. Polityki te wzajemnie się uzupełniają dla osiągnięcia celów określonych w strategii „Europa 2020”, w tym jednego z jej projektów przewodnich „Unia innowacji”.

Unii Europejska dysponuje szerokim instrumentarium wsparcia działań na rzecz podnoszenia innowacyjności na poziomie unijnym, krajowym i regionalnym, a także na poziomie międzynarodowym (współpraca partnerów z UE i innych krajów świata). W instrumentarium tym znajduje się m.in. Wspólne Centrum Badawcze Unii Europejskiej czy Europejski Instytut Innowacji i Technologii. Stworzone zostały platformy współpracy między przedsiębiorstwami, instytucjami naukowymi i finansowymi oraz innymi partnerami w ramach Wspólnego Obszaru Badawczego, Europejskich Platform Badawczych czy Europejskiego Programu Współpracy w dziedzinie badań naukowo-technicznych.

Unia Europejska zapewnia także wsparcie finansowe dla działań na rzecz podnoszenia innowacyjności. Do głównych instrumentów tego wsparcia należą: program ramowy w zakresie badań i rozwoju technologicznego, program ramowy na rzecz konkurencyjności i innowacji oraz fundusze strukturalne.

Celem niniejszego artykułu jest prezentacja ogólnych założeń polityki innowacyjnej Unii Europejskiej oraz wybranego instrumentarium, którym posługuje się ona w zakresie podnoszenia innowacyjności.

Umocowanie traktatowe polityki unijnej

Podstawę prawną realizacji polityki unijnej na rzecz podnoszenia innowacyjności daje Traktat o funkcjonowaniu Unii Europejskiej (TfUE)³. Zgodnie z jego zapisami: *Unia ma na celu wzmocnienie swojej bazy naukowej i technologicznej przez utworzenie europejskiej przestrzeni badawczej, w której naukowcy, wiedza naukowa i technologie podlegają swobodnej wymianie, oraz sprzyjanie rozwojowi swojej konkurencyjności, także w przemyśle, a także promowanie działalności badawczej uznanej za niezbędną na mocy innych rozdziałów Traktatów. W tym celu sprzyja ona przedsiębiorstwom, w tym małym i średnim przedsiębiorstwom, ośrodkom badawczym i uniwersytetom w ich wysiłkach badawczych i rozwoju technologicznym wy-*

³ Tytuł XIX. Badania i rozwój technologiczny oraz przestrzeń kosmiczna, art. 179–190, Dz.Urz. UE C 83 z 30 marca 2010 r.

sokiej jakości; wspiera ich wysiłki w zakresie wzajemnej współpracy, zmierzając w szczególności do umożliwienia naukowcom swobodnej współpracy ponad granicami, a przedsiębiorstwom – pełnego wykorzystania potencjału rynku wewnętrznego, zwłaszcza poprzez otwarcie krajowych rynków zamówień publicznych, określanie wspólnych norm i usuwanie przeszkód prawnych i fiskalnych tej współpracy (art. 179.1 i 179.2).

TfUE określa także rodzaje działań podejmowanych przez Unię Europejską w celu osiągnięcia założonych celów (art. 180):

W dążeniu do osiągnięcia tych celów Unia prowadzi następujące działania, które stanowią uzupełnienie działań podejmowanych przez Państwa Członkowskie:

- a) wykonywanie programów badań, rozwoju technologicznego i demonstracyjnych⁴, wraz z promowaniem współpracy z przedsiębiorstwami, ośrodkami badawczymi i uniwersytetami oraz między nimi;*
- b) popieranie współpracy w dziedzinie unijnych badań, rozwoju technologicznego i demonstracji z państwami trzecimi i organizacjami międzynarodowymi;*
- c) upowszechnianie i optymalizację wyników działań w dziedzinie unijnych badań, rozwoju technologicznego i demonstracji;*
- d) popieranie kształcenia i mobilności naukowców w Unii.*

UE pamięta przy tym o koordynowaniu działań swoich i państw członkowskich w zakresie badań i rozwoju technologicznego, tak aby zapewnić wzajemną spójność polityk krajowych i polityki Unii (art. 181.1).

Strategia „Europa 2020”

Polityka Unii Europejskiej na rzecz podnoszenia innowacyjności jest zgodna z celami i kierunkami rozwoju Unii Europejskiej określonymi w jej strategiach rozwoju, w tym szczególnie w strategii „Europa 2020”. Przyjęty na początku 2010 r. dokument „Europa 2020. Strategia na rzecz inteligentnego i zrównoważonego rozwoju sprzyjającego włączeniu społecznemu”⁵ zastępuje strategię lizbońską. Ma on pomóc UE w wyjściu z kryzysu z gospodarką inteligentną i zrównoważoną, sprzyjającą włączeniu społeczne-

⁴ *Działania demonstracyjne dają możliwość sprawdzenia w praktyce nowej technologii i zademonstrowania jej funkcjonalności w celu łatwiejszego wdrożenia*, http://www.pi.gov.pl/Finanse/chapter_95008.asp [dostęp: 20 lipca 2010 r.].

⁵ Komunikat Komisji, *Europa 2020. Strategia na rzecz inteligentnego i zrównoważonego rozwoju sprzyjającego włączeniu społecznemu*, COM(2010) 2020.

mu, która będzie się mogła pochwalić wysokimi wskaźnikami zatrudnienia i wydajności oraz większą spójnością społeczną.

Strategia „Europa 2020” obejmuje trzy powiązane ze sobą priorytety tematyczne:

- rozwój inteligentny: rozwój gospodarki opartej na wiedzy i innowacji,
- rozwój zrównoważony: wspieranie gospodarki efektywniej korzystającej z zasobów, bardziej przyjaznej środowisku i bardziej konkurencyjnej,
- rozwój sprzyjający włączeniu społecznemu: wspieranie gospodarki o wysokim poziomie zatrudnienia, zapewniającej spójność społeczną i terytorialną.

Strategia „Europa 2020” określiła także mierzalne cele, które mają zostać osiągnięte do 2020 r. (oraz cele, które państwa członkowskie powinny przełożyć na krajowe cele i metody działania):

- wskaźnik zatrudnienia osób w wieku 20–64 lat powinien wynosić 75%,
- na inwestycje w badania i rozwój należy przeznaczać co najmniej 3% PKB Unii⁶,
- należy osiągnąć cele „20/20/20”⁷ w zakresie klimatu i energii (w tym ograniczenie emisji dwutlenku węgla nawet o 30%, jeśli pozwolą na to warunki),
- liczbę osób przedwcześnie kończących naukę szkolną należy ograniczyć do 10%, a co najmniej 40% osób z młodego pokolenia powinno zdobywać wyższe wykształcenie,
- liczbę osób zagrożonych ubóstwem należy zmniejszyć o 20 mln.

Komisja przedstawiała także siedem projektów przewodnich, które umożliwią postępy w ramach każdego z priorytetów tematycznych: 1) „Unia innowacji”, 2) „Młodzież w drodze”, 3) „Europejska agenda cyfrowa”, 4) „Europa efektywnie korzystająca z zasobów”, 5) „Polityka przemysłowa w erze globalizacji”, 6) „Program na rzecz nowych umiejętności i zatrudnienia”, 7) „Europejski program walki z ubóstwem”.

Ponieważ projekty przewodnie są ze sobą powiązane, wszystkie w mniejszym lub większym stopniu wpływają na podnoszenie innowacyjności Unii Europejskiej. Kilka z nich zasługuje jednak na szczególne omówienie.

⁶ Szczegółowe dane o poszczególnych państwach członkowskich można znaleźć w artykule Z. Wołodkiewicza-Donimirskiego zamieszczonym w tym tomie na s. 9–33.

⁷ Cel 20/20/20 polega na ograniczeniu do 2020 r. całkowitej emisji gazów cieplarnianych w UE o co najmniej 20% w stosunku do 1990 r., a także na zwiększeniu udziału odnawialnych źródeł energii w bilansie energetycznym o 20% do 2020 r., www.paa.gov.pl [dostęp: 20 lipca 2010 r.].

Projekt przewodni „Unia innowacji”

Celem projektu jest wykorzystywanie działalności badawczo-rozwojowej i innowacyjnej do rozwiązywania takich problemów, jak zmiany klimatu, efektywność energetyczna, korzystanie z zasobów, zdrowie oraz zmiany demograficzne. Unia uznaje, że konieczne jest wzmocnienie każdego elementu procesu innowacji, począwszy od wstępnych projektów badawczych aż po komercyjne wykorzystanie ich wyników.

Dla osiągnięcia zamierzonych celów na poziomie unijnym Komisja podejmuje się:

- ukończyć tworzenie europejskiej przestrzeni badawczej, opracować strategiczny program działalności badawczej dotyczący bezpieczeństwa energetycznego, transportu, zmian klimatu, efektywnego korzystania z zasobów, zdrowia i starzenia się społeczeństw, przyjaznych środowisku metod produkcji i gospodarowania gruntami, a także wzmocnić rolę wspólnego planowania z państwami członkowskimi i regionami,
- poprawić warunki ramowe prowadzenia działalności innowacyjnej przez przedsiębiorstwa (tj. utworzyć jednolity patent UE i specjalny sąd patentowy), poprawić prawodawstwo w obszarze praw autorskich i znaków towarowych, poprawić dostęp małych i średnich przedsiębiorstw (MŚP) do ochrony praw własności intelektualnej, przyspieszyć opracowywanie standardów interoperacyjnych, poprawić dostęp do kapitału i w pełni wykorzystywać strategię tworzenia popytu, np. przez zamówienia publiczne,
- utworzyć europejskie partnerstwa innowacyjne między podmiotami działającymi na poziomie UE i w państwach członkowskich w celu szybszego opracowywania i wykorzystywania technologii potrzebnych do rozwiązania określonych problemów. Pierwsze partnerstwa obejmą: „Zbudowanie biogospodarki do roku 2020”, „Najważniejsze technologie wspomagające, kształtujące przyszłość europejskiego przemysłu” oraz „Technologie umożliwiające osobom starszym samodzielne życie i aktywne funkcjonowanie w społeczeństwie”,
- wzmacniać rolę instrumentów UE wspierających innowacje [np. funduszy strukturalnych, funduszy rozwoju obszarów wiejskich, badawczo-rozwojowych programów ramowych, programu ramowego na rzecz konkurencyjności i innowacji (CIP), planu EPSTE⁸] m.in. przez ściślejszą współpracę z Europejskim Bankiem Inwestycyjnym

⁸ Strategiczny plan inwestowania w rozwój technologii niskoemisyjnych.

i sprawniejsze procedury administracyjne w celu ułatwienia dostępu do funduszy, szczególnie dla MŚP, oraz wprowadzenie innowacyjnych mechanizmów zachęcających do inwestowania związanych z rynkiem uprawnień do emisji dwutlenku węgla, szczególnie dla podmiotów szybko rozwijających się,

- wspierać partnerstwa w obszarze wiedzy i umacniać powiązania między światem nauki, biznesu, badań i innowacji, m.in. z wykorzystaniem Europejskiego Instytutu Innowacji i Technologii, oraz wspierać przedsiębiorczość, pomagając młodym innowacyjnym przedsiębiorstwom.

Na poziomie krajowym państwa członkowskie będą musiały m.in.:

- zreformować krajowe (i regionalne) systemy prowadzenia działalności badawczo-rozwojowej i innowacyjnej, zacieśnić współpracę między uczelniami, społecznością badawczą i biznesem, a także poprawić współpracę w obszarach, gdzie UE może zaoferować wartość dodaną, i odpowiednio dostosować krajowe procedury finansowania, tak aby zapewnić wdrażanie technologii na całe terytorium UE,
- zapewnić odpowiednią liczbę absolwentów nauk ścisłych, wydziałów matematycznych i inżynierskich oraz wprowadzić do programów szkolnych elementy kreatywności, innowacji i przedsiębiorczości,
- promować wydatki na wiedzę, m.in. stosując ulgi podatkowe i inne instrumenty finansowe, umożliwiające wzrost prywatnych inwestycji w badania i rozwój.

Projekt przewodni „Europejska agenda cyfrowa”

Celem projektu jest osiągnięcie trwałych korzyści ekonomicznych i społecznych z jednolitego rynku cyfrowego płynących z szybkiego i bardzo szybkiego Internetu oraz aplikacji interoperacyjnych. W praktyce oznacza to szerokopasmowy dostęp do Internetu dla wszystkich do 2013 r., dostęp do łączy o dużo większej prędkości transmisji danych (30 Mb/s i więcej) dla wszystkich do 2020 r. oraz dostęp do łączy o prędkości powyżej 100 Mb/s dla co najmniej 50% europejskich gospodarstw domowych.

Planowane działania na poziomie UE to m.in.: opracowanie skutecznej polityki widma radiowego; stworzenie jednolitego rynku treści i usług on-line (co oznacza ponadgraniczny i bezpieczny unijny rynek zasobów cyfrowych i usług w sieci, cieszący się zaufaniem; racjonalne ramy prawne wyraźnie regulujące kwestie praw; propagowanie licencji wieloterytorialnych; odpowiednią ochronę i wynagrodzenie właścicieli praw; aktyw-

ne wsparcie cyfryzacji bogatego europejskiego dziedzictwa kulturowego oraz stworzenie koncepcji globalnego zarządzania Internetem), a także ułatwienie wykorzystania funduszy unijnych na potrzeby realizacji tego projektu.

Projekt przewodni „Polityka przemysłowa w erze globalizacji”

Kryzys gospodarczy boleśnie uderzył w przemysł, a szczególnie w MŚP. Wszystkie sektory stoją teraz w obliczu problemów związanych z globalizacją i przystosowaniem procesów produkcji i produktów do wymogów niskoemisyjnej gospodarki. Skutki tych problemów okażą się różne dla różnych sektorów. Niektóre będą musiały zmienić się całkowicie, jednak przed innymi mogą otworzyć się nowe możliwości. Komisja będzie ściśle współpracować z zainteresowanymi podmiotami z różnych sektorów (środowiskami biznesu, związkami zawodowymi, środowiskiem akademickim, organizacjami pozarządowymi, stowarzyszeniami konsumenckimi) i opracuje ramy prawne nowoczesnej polityki przemysłowej mające na celu wsparcie przedsiębiorczości, oferujące wskazówki i pomoc w sprostaniu nowym wyzwaniom, wsparcie konkurencyjności europejskiego przemysłu podstawowego, sektora wytwórczego i sektora usług oraz pomoc w wykorzystaniu możliwości, jakie niesie ze sobą globalizacja i gospodarka przyjazna środowisku. Przepisy te będą obejmowały wszystkie elementy coraz bardziej międzynarodowego łańcucha wartości, od surowców aż po usługi posprzedażne.

Planowane działania na poziomie UE to przede wszystkim poprawienie otoczenia biznesu, szczególnie w odniesieniu do MŚP, m.in. przez ograniczenie kosztów prowadzenia działalności gospodarczej w Europie; wspieranie klastrów i ułatwienie niedrogo dostępu do finansowania; wspieranie restrukturyzacji sektorów znajdujących się w trudnej sytuacji w kierunku rodzajów działalności dobrze rokujących na przyszłość, m.in. przez szybkie przesunięcia kwalifikacji do nowych, szybko rozwijających się sektorów i rynków, z wykorzystaniem unijnego systemu pomocy państwa lub Europejskiego Funduszu Dostosowania do Globalizacji; wspieranie takich technologii i metod produkcji, które pozwalają ograniczyć wykorzystanie zasobów naturalnych oraz zwiększyć inwestycje w istniejące unijne dobra naturalne.

Jak widać, unijne plany działań są szerokie i obejmują zarówno poziom unijny, jak i poziom krajowy czy regionalny. Nie zapomniano przy tym o zapewnieniu odpowiedniego środowiska, instrumentarium oraz środków pomocowych, które pomogłyby w osiągnięciu zamierzonych celów.

Instrumenty wspierania innowacyjności w Unii Europejskiej

Wspólne Centrum Badawcze

Wspólnotowe Centrum Badawcze (WCB) jest Dyрекcją Generalną (DG JRC, ang. Joint Research Centre) Komisji Europejskiej⁹. W jego skład wchodzi siedem instytutów naukowych zlokalizowanych w pięciu państwach członkowskich Unii Europejskiej (Belgii, Niemczech, Włoszech, Holandii i Hiszpanii):

- IES – Instytut Środowiska i Zrównoważenia – Ispra, Włochy
- IPSC – Instytut Ochrony i Bezpieczeństwa Obywateli – Ispra, Włochy
- IRMM – Instytut Materiałów Odniesienia i Pomiarów – Geel, Belgia
- ITU – Instytut Pierwiastków Transuranowych – Karlsruhe, Niemcy
- IHCP – Instytut Zdrowia i Ochrony Konsumenta – Ispra, Włochy
- IE – Instytut Energii – Petten, Holandia
- IPTS – Instytut Perspektywicznych Studiów Technologicznych – Seville, Hiszpania.

Misją Wspólnego Centrum Badawczego jest zapewnienie ukierunkowanego na użytkownika naukowego i technicznego wsparcia w tworzeniu, kształtowaniu, wdrażaniu i monitorowaniu polityki Unii Europejskiej. Kluczowymi obszarami działania WCB są: żywność, produkty chemiczne i zdrowie; środowisko i zrównoważony rozwój; bezpieczeństwo jądrowe i ochrona instalacji jądrowych oraz działania horyzontalne, takie jak: materiały referencyjne i pomiary; prognozy techniczno-gospodarcze, bezpieczeństwo publiczne i zwalczanie nadużyć finansowych¹⁰.

WCB dysponuje rocznym budżetem 320 mln euro (na bezpośrednie wsparcie dla instytucji UE) pochodzącym z 7. Programu Ramowego. Dodatkowo 15% zarabia w wyniku innych działań (np. zlecenia od Komisji Europejskiej, władz regionalnych czy przemysłu). WCB zatrudnia ok. 2,7 tys. pracowników.

Do 2020 r. WCB rozszerzy pole swoich zainteresowań. W ramach strategii 2010–2020 WCB skoncentruje swoje wysiłki na „wyzwaniach” nakreślonych przez UE: 1) dążeniu do otwartej i konkurencyjnej gospodarki; 2) budowaniu społeczeństwa niskoemisyjnego; 3) zrównoważonym zarządzaniu zasobami naturalnymi; 4) bezpieczeństwie żywności i produktów konsumpcyjnych.

⁹ http://ec.europa.eu/research/fp7/pdf/fp7-jrc_pl.pdf [dostęp: 20 lipca 2009 r.].

¹⁰ http://cordis.europa.eu/fp7/jrc/home_pl.html [dostęp: 20 lipca 2010 r.].

cyjnych; 5) bezpieczeństwie nuklearnym; 6) zarządzaniu bezpieczeństwem i sytuacjami kryzysowymi oraz 7) materiałach referencyjnych i pomiarach.

Polskie podmioty włączają się w realizację działań WCB. Są to m.in.:

- Politechnika Warszawska współpracująca przy realizacji projektu „Europejska sieć obserwacji wododziałów: tworzenie eksperymentalnych podstaw stosowania i oceny wpływu dyrektyw UE dotyczących wody, gleby, rolnictwa, środowiska przyrodniczego oraz zrównoważonej gospodarki zasobami i odpadami”;
- Instytut Immunologii i Terapii Doświadczalnej współpracujący przy realizacji projektu „SENSATION: opracowanie metod zaawansowanego przetwarzania sygnałów EEG i danych z monitoringu snu, jego etapów (itd.), w tym bieżącego badania stanu mózgu i ciała dzięki urządzeniom monitorującym czuwanie oraz terapii bioregulacji i samouczenia się mózgu”;
- Uniwersytet Jagielloński współpracujący przy realizacji projektu „NOMIRACLE: opracowanie nowatorskich metod zintegrowanej oceny zagrożenia substancjami chemicznymi w Europie”, czy
- Akademia Medyczna w Łodzi współpracująca przy realizacji projektu „NEUROPRION: postępowanie z chorobami prionowymi, ich zwalczanie i zapobieganie”¹¹.

Nie można także zapomnieć o roli Polaków w strukturach WCB. A na szczególne podkreślenie zasługuje rola prof. Krzysztofa Maruszewskiego kierującego Instytutem Materiałów Odniesienia i Pomiarów w Gees w Belgii¹².

Europejska Przestrzeń Badawcza

Inicjatywę utworzenia Europejskiej Przestrzeni Badawczej (EPB) podjęto na szczycie Rady Europejskiej w Lizbonie w marcu 2000 r. Celem powołania do życia EPB miało być zapewnienie spójności i zwiększenie oddziaływania badań naukowych w Europie. Jej powstanie i funkcjonowanie zostało sfinansowane z środków 6. Programu Ramowego.

W 2007 r. dokonano przeglądu dokonań EPB, a wnioski z niego zostały zaprezentowane w zielonej księdze¹³. Zgodnie z nimi EPB powinna obejmować:

¹¹ *Wspólnotowe Centrum Badawcze przy Komisji Europejskiej a Polska*, http://ec.europa.eu/dgs/jrc/downloads/jrc_country_leaflet_pl_pl.pdf [dostęp: 20 lipca 2010 r.].

¹² http://irmm.jrc.ec.europa.eu/html/about_IRMM/organisation/index.htm [dostęp: 20 lipca 2010 r.].

¹³ *Zielona księga. Europejska przestrzeń badawcza: nowe perspektywy*, COM(2007) 161 final.

- właściwy przepływ wykwalifikowanej kadry naukowej pomiędzy poszczególnymi instytucjami, dziedzinami naukowymi, sektorami gospodarki i państwami,
- światowej klasy infrastrukturę naukowo-badawczą, zintegrowaną, zorganizowaną w sieć i dostępną dla zespołów naukowców pracujących w Europie i na całym świecie,
- wysokiej klasy instytucje naukowo-badawcze działające w ramach efektywnej współpracy sektora publicznego i prywatnego oraz spółek prywatno-publicznych, stanowiące trzon klastrów badawczych i innowacyjnych, w tym „wirtualne społeczności badawcze”, specjalizujące się przede wszystkim w dziedzinach interdyscyplinarnych i przyciągające najlepszych naukowców i partnerów finansowych,
- skuteczny przepływ wiedzy, w szczególności pomiędzy publicznym sektorem badań naukowych a sektorem przemysłowym, a także w społeczeństwie,
- skoordynowane programy i priorytety naukowo-badawcze, w tym znaczące nakłady na badania naukowe w sektorze publicznym w ramach wspólnych programów na poziomie europejskim uwzględniających wspólne cele, skoordynowane programy wdrożeniowe i ich wspólną ocenę, oraz
- otwarcie Europejskiej Przestrzeni Badawczej na resztę świata, ze szczególnym uwzględnieniem krajów sąsiadujących oraz współpracy z partnerami Europy na rzecz rozwiązywania problemów globalnych.

W 2007 r. powołano także do życia Radę ds. Europejskiej Przestrzeni Badawczej, składającą się z 22 członków, reprezentujących sferę naukową, branżę przemysłową i społeczeństwo, mianowanych na wniosek Komisji Europejskiej. Do zadań Rady należy doradzanie Komisji w kwestii realizacji EPB, dostarczanie opinii na temat realizacji EPB oraz przedstawianie Komisji rocznych sprawozdań o aktualnym stanie realizacji EPB.

Europejski Instytut Innowacji i Technologii

Europejski Instytut Innowacji i Technologii (EIT), z siedzibą w Budapeszcie, został powołany do życia w marcu 2008 r.¹⁴. Jego tworzenie powierzono Komisji Europejskiej, Dyrekcji Generalnej Edukacja i Kultura, z założeniem stopniowego usamodzielniania się tej jednostki.

¹⁴ Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (WE) nr 294/2008 z 11 marca 2008 r. ustanawiające Europejski Instytut Innowacji i Technologii, Dz.Urz. UE L 97 z 9 kwietnia 2009 r.

EIT ma przyczynić się do zrównoważonego wzrostu gospodarczego w Europie i zwiększenia konkurencyjności przez wzmocnienie potencjału innowacyjnego państw członkowskich i Wspólnoty. EIT realizuje ten cel, propagując i łącząc ze sobą szkolnictwo wyższe, innowacje i badania, a więc tzw. trójkąt wiedzy.

Działania EIT realizowane są m.in. przez finansowanie wspólnot wiedzy i innowacji (WWI)¹⁵, czyli niezależnych partnerstw szkół wyższych, instytucji badawczych, przedsiębiorstw i innych zainteresowanych stron w procesie innowacji. W grudniu 2009 r. EIT ogłosił powstanie pierwszych trzech WWI. Nowo powołane WWI będą pracować nad takimi zagadnieniami, jak przeciwdziałanie zmianie klimatu i dostosowanie się do niej („Climate-KIC”), zrównoważona energia („KIC InnoEnergy”) i przyszłe społeczeństwo informacyjno-komunikacyjne („EIT ICT Labs”). WWI mają charakter międzynarodowy. Partnerzy z Polski współpracują przy realizacji dwóch pierwszych WWI; na szczególne podkreślenie zasługuje zaangażowanie dużej liczby polskich partnerów w realizację „KIC InnoEnergy”¹⁶.

Europejski Program Współpracy w dziedzinie badań naukowo-technicznych (COST)

COST łączy badaczy i ekspertów z różnych krajów i różnych dziedzin, dzięki czemu przyczynia się do tworzenia europejskiej przestrzeni badawczej. COST nie finansuje samych badań, ale wspiera współpracę badaczy i ekspertów przez np. organizację spotkań, konferencji czy krótkoterminowych wymian naukowych. W ramach programu COST ogłaszane są zaproszenia do składania propozycji akcji, które przyczynią się do naukowego, technologicznego, gospodarczego, kulturalnego i społecznego rozwoju Europy. Obecnie COST wspiera ponad 200 sieci naukowych. Struktura COST obejmuje dziewięć szeroko pojętych dziedzin:

- biomedycyna i biologia molekularna,
- chemia oraz nauki i technologie molekularne,
- nauka o Ziemi i kształtowanie środowiska,
- żywienie i agronomia,
- leśnictwo, funkcja produkcyjna i pozaprodukcyjna lasów,
- człowiek, społeczeństwo, kultura i zdrowie,
- technologie informacyjne i telekomunikacyjne,
- nauka o materiałach, nauki fizyczne i nanonauki,
- transport i urbanistyka.

¹⁵ Ang. *Knowledge and Innovation Community* (KIC).

¹⁶ <http://eit.europa.eu/kics1/kics-call.html> [dostęp: 20 lipca 2010 r.].

Możliwe jest także finansowanie współpracy w dziedzinach interdyscyplinarnych. W proponowanej akcji powinni brać udział badacze pochodzący z co najmniej pięciu krajów członkowskich COST. Wysokość pomocy finansowej – zazwyczaj przyznawanej na okres 4 lat – wynosi ok. 100 tys. euro rocznie. Wsparcie finansowe przeznaczone dla COST na działalność koordynacyjną pochodzi z programu ramowego w zakresie badań naukowych i rozwoju technologicznego.

Biuro COST, zarządzane przez Europejską Fundację Naukową (ESF)¹⁷, działa jako jednostka odpowiedzialna za realizację programu COST i zapewnia prowadzenie sekretariatu naukowego dla dziedzin i akcji COST.

Europejskie platformy technologiczne

Kolejnym instrumentem UE są europejskie platformy technologiczne (EPT)¹⁸ skupiające się na problemach strategicznych, w których przyszły wzrost, konkurencyjność oraz zrównoważony rozwój uzależnione są od postępu technologicznego. EPT to wspólne przedsięwzięcia przedstawiciele: Komisji Europejskiej, przemysłu, instytucji naukowo-badawczych, instytucji finansowych, władz oraz społeczeństwa, w tym konsumentów. Ich celem jest tworzenie i wdrażanie wspólnych strategii działań.

W ciągu 7 lat (tworzenie platform rozpoczęto w 2003 r.) powstało ponad 30 europejskich platform technologicznych. Obszary ich zainteresowania to m.in. nanotechnologia, technologie kosmiczne, technologie budownictwa, rośliny przyszłości, zdrowie zwierząt, przyszłe materiały i ubrania czy komunikacja komórkowa i bezprzewodowa.

W działania EPT włączają się podmioty polskie, m.in. Instytut Podstawowych Problemów Techniki Polskiej Akademii Nauk działający w ramach European Technology Platform for Advanced Materials and Technologies, Instytut Technologii Drewna z Poznania działający w ramach Forest-Based Sector Technology Platform czy dziesięć polskich jednostek naukowo-badawczych z całego kraju zaangażowanych w działania platformy Plants for Future.

Tak szerokie zaangażowanie różnych podmiotów w wyżej wymienione instrumentarium na rzecz podnoszenia innowacyjności nie jest przy-

¹⁷ Europejska Fundacja Naukowa (ESF) powstała w 1974 r. Jest ona stowarzyszeniem instytucji naukowych z 30 krajów. Celem ESF jest promowanie wysokiej jakości w badaniach naukowych prowadzonych w Europie.

¹⁸ ftp://ftp.cordis.europa.eu/pub/technology-platforms/docs/tp_leaflet_pl.pdf [dostęp: 20 lipca 2010 r.].

padkowe. W komunikacie z 2006 r.¹⁹ Komisja podkreśla, że UE może stać się innowacyjna tylko wtedy, jeśli w procesie podnoszenia innowacyjności będą uczestniczyć wszystkie zainteresowane strony, a przede wszystkim, jeśli będzie istniał popyt na innowacyjne produkty. W szeroko zakrojoną strategię na rzecz podnoszenia innowacyjności muszą zaangażować się: świat biznesu, sektor publiczny i konsumenci, ponieważ proces innowacji nie dotyczy wyłącznie podmiotów sektora biznesowego, ale także władz publicznych szczebla krajowego, regionalnego i lokalnego, organizacji społeczeństwa obywatelskiego, związków zawodowych i klientów.

Środki na rozwój innowacyjności w Unii Europejskiej

Siódmy Program Ramowy

Jednym z narzędzi realizacji polityki innowacyjnej Unii Europejskiej są wieloletnie programy ramowe. W latach 2007–2013 realizowana jest kolejna edycja programu – 7. Program Ramowy w zakresie badań i rozwoju technologicznego (7PR). 7PR jest największym programem badawczym na świecie, a jego budżet (bez Euratomu) w latach 2007–2013 wynosi ponad 50,5 mld euro.

W 2011 r. na badania i rozwój realizowane w ramach 7PR zagwarantowano kwotę 6,4 mld euro. Budżet ten jest o 12% wyższy w porównaniu z 2010 r. (5,7 mld euro) i 30% wyższy w porównaniu z 2009 r. (4,9 mld euro). Największy jak dotąd pakiet obejmuje wiele dyscyplin naukowych, obszarów porządku publicznego i sektorów handlowych. Finansowanie ma przyczynić się do rozwoju nauki, zwiększenia konkurencyjności Europy oraz do podejmowania wyzwań, przed którymi stoi społeczeństwo: zmiana klimatu, bezpieczeństwo dostaw energii i żywności, zdrowie i starzenie się społeczeństwa. Dotacje otrzyma ok. 16 tys. uczestników z organizacji badawczych, uniwersytetów i przemysłu, w tym ok. 3 tys. małych i średnich przedsiębiorstw. Finansowanie zostanie przyznane w drodze „zaproszeń do składania wniosków” (ofert) oraz ich oceny. Przewiduje się, że dzięki wyasygnowanym środkom i zgłoszonym inicjatywom utworzonych zostanie ponad 165 tys. miejsc pracy. Będzie to również długoterminowa inwestycja w inteligentniejszą, zrównoważoną i bardziej zintegrowaną Europę, wyzna-

¹⁹ Komunikat Komisji do Rady, Parlamentu Europejskiego, Europejskiego Komitetu Gospodarczo-Społecznego i Komitetu Regionów, *Wykorzystanie wiedzy w praktyce: Szeroko zakrojona strategia innowacyjna dla UE*, COM(2006) 502 final.

czona w unijnej strategii „Europa 2020”, w szczególności jej projekcie przewodnim „Unia innowacji”, który został uruchomiony jesienią 2010 r.²⁰

Siódmy Program Ramowy składa się z czterech programów szczegółowych, uzupełnionych o program obejmujący badania nuklearne (Euroatom) i działania Wspólnotowego Centrum Badawczego (JRC)²¹. Cztery główne programy szczegółowe to²²:

- Współpraca – celem programu jest wspieranie ponadnarodowej współpracy naukowo-badawczej w wybranych obszarach tematycznych²³,
- Pomysły – celem programu jest wspieranie badań znajdujących się na granicy wiedzy (*frontier research*), inicjowanych przez naukowców we wszystkich dziedzinach nauki,
- Ludzie – celem programu jest ilościowe i jakościowe wzmocnienie potencjału ludzkiego w zakresie badań i rozwoju technologicznego w Europie oraz zachęcanie do mobilności międzynarodowej i międzysektorowej,
- Możliwości – celem programu jest wspieranie kluczowych aspektów europejskiego potencjału w zakresie badań, rozwoju technologicznego i innowacji, takich jak infrastruktury badawcze, regionalne klastry badawcze, rozwój pełnego potencjału badawczego we wspólnotowych regionach konwergencji i regionach najbardziej oddalonych, badania na rzecz małych i średnich przedsiębiorstw, problemy budowy społeczeństwa opartego na wiedzy, koordynacja polityki badawczej oraz horyzontalne działania w zakresie współpracy międzynarodowej.

Program ramowy na rzecz konkurencyjności i innowacji

Program ramowy na rzecz konkurencyjności i innowacji (CIP) 2007–2013 ma stanowić bazę do działań w zakresie konkurencyjności i innowacyjności prowadzącą do większej spójności i synergii pomiędzy różnymi wspólnotowymi i krajowymi programami. Ma on zachęcać państwa członkowskie i regiony do sięgania po fundusze strukturalne na realizację działań wykorzystujących najlepsze praktyki zidentyfikowane w ramach CIP. Z drugiej strony promuje on udział małych i średnich przedsiębiorstw w 7PR.

²⁰ <http://ec.europa.eu/research/rea/> [dostęp: 20 lipca 2010 r.].

²¹ <http://ec.europa.eu/dgs/jrc/index.cfm> [dostęp: 20 lipca 2010 r.].

²² www.kpk.gov.pl [dostęp: 20 lipca 2010 r.].

²³ Zdrowie; żywność, rolnictwo, rybołówstwo i biotechnologia; technologie informacyjne i komunikacyjne; nanonauki, nanotechnologie; materiały i nowe technologie produkcyjne; energia; środowisko (łącznie ze zmianami klimatycznymi); transport (łącznie z aeronautyką); nauki społeczno-ekonomiczne i humanistyczne; przestrzeń kosmiczna; bezpieczeństwo.

CIP składa się z trzech programów szczegółowych:

- programu na rzecz przedsiębiorczości i innowacji,
- programu na rzecz wspierania polityki dotyczącej technologii informacyjnych i komunikacyjnych,
- europejskiego programu „Inteligentna energia – Europa”.

W okresie 2007–2013 na realizację zadań w ramach trzech programów szczegółowych przewidziano środki w wysokości 3,6 mld euro.

CIP promuje usługi wspierające innowacje, projekty na rzecz wdrażania oraz rynkowego wykorzystania nowych technologii, rozwój i koordynację krajowych i regionalnych programów oraz polityk w zakresie innowacji. Jego celem jest poprawa dostępu innowacyjnych małych i średnich przedsiębiorstw do zewnętrznych źródeł finansowania badań i rozwoju oraz działań innowacyjnych. W programie mogą brać udział instytucje naukowe, finansowe, otoczenia biznesu oraz samorządy²⁴.

Fundusze strukturalne

Głównym źródłem wspierania innowacyjności w przedsiębiorstwach ze środków Unii Europejskiej na poziomie krajowym są fundusze strukturalne. W Polsce w latach 2007–2013 dotyczy to szczególnie programu operacyjnego „Innowacyjna gospodarka” (PO IG). Program ten skierowany jest w pierwszej kolejności do przedsiębiorców, którzy zamierzają realizować innowacyjne projekty, związane z badaniami i rozwojem, nowoczesnymi technologiami, inwestycjami o dużym znaczeniu dla gospodarki lub wdrażaniem i stosowaniem technologii informacyjnych i komunikacyjnych. Wsparcie mogą otrzymać również instytucje otoczenia biznesu oraz jednostki naukowe świadczące przedsiębiorstwom usługi o wysokiej jakości. Przewiduje się także wsparcie systemowe zapewniające rozwój środowiska instytucjonalnego innowacyjnych przedsiębiorstw. W ramach PO IG wspierane są działania z zakresu innowacyjności produktowej, procesowej, marketingowej i organizacyjnej, które w sposób bezpośredni lub pośredni przyczyniają się do powstawania i rozwoju innowacyjnych przedsiębiorstw²⁵.

Wsparcie w ramach PO IG udzielane jest jedynie dla projektów o znaczeniu krajowym lub międzynarodowym. Projekty o znaczeniu regionalnym i lokalnym mogą otrzymać wsparcie ze środków dostępnych w regionalnych programach operacyjnych i programie operacyjnym „Rozwój Polski Wschodniej”.

²⁴ www.cip.gov.pl [dostęp: 20 lipca 2010 r.].

²⁵ www.mrr.gov.pl [dostęp: 20 lipca 2010 r.].

Podsumowanie

Polityka innowacyjna Unii Europejskiej jest wielokierunkowa, dysponuje bogatym instrumentarium, umożliwiającym włączenie się w jej realizację licznym zainteresowanym podmiotom, w tym władzom krajowym i regionalnym, przedsiębiorstwom, instytucjom naukowo-badawczym, instytucjom finansowym, partnerom społecznym i innym. Od nich samych zależy więc jedynie, czy włączą się w budowanie bardziej innowacyjnej gospodarki unijnej.

Jeśli chodzi o partnerów polskich, to ich udział w realizacji unijnej polityki innowacyjności nie jest jeszcze zbyt duży, jednak z każdym rokiem znacząco wzrasta. Na podkreślenie zasługuje m.in. nasze zaangażowanie w działalność Europejskiego Instytutu Innowacji i Technologii czy korzystanie ze środków dostępnych w ramach 7. Programu Ramowego w zakresie badań i rozwoju technologicznego zarówno przez indywidualnych naukowców, jak i instytucje naukowo-badawcze i konsorcja.

Bibliografia

Zielona księga. Europejska Przestrzeń Badawcza: Nowe perspektywy, COM(2007) 161 final.

Komunikat Komisji do Rady, Parlamentu Europejskiego, Europejskiego Komitetu Gospodarczo-Społecznego i Komitetu Regionów, *Wykorzystanie wiedzy w praktyce: Szeroko zakrojona strategia innowacyjna dla UE*, COM(2006) 502 final.

Komunikat Komisji, *Europa 2020. Strategia na rzecz inteligentnego i zrównoważonego rozwoju sprzyjającego włączeniu społecznemu*, COM(2010) 2020 final.

Portale

<http://europa.eu>

<http://cordis.europa.eu>

<http://jrc.ec.europa.eu>

<http://eit.europa.eu>

www.kpk.gov.pl

www.cip.gov.pl

www.mrr.gov.pl